

Eğitimsel düşünce yereli gazeten

**AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMLER
FAKÜLTESİ DERGİSİ**

Cilt 7 - Sayı 3

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

Derginin Sahibi	Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN, Dekan Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Adına
Editör	Yrd. Doç. Dr. Fatma Zişan KARA
Yayın Kurulu	Doç. Dr. Eyüp AKIN Doç. Dr. Kahraman KALYONCU Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKINCI Yrd. Doç. Dr. Selçuk KILIÇ Yrd. Doç. Dr. Serap ÜRÜT KELLEÇİ Yrd. Doç. Dr. Ziya ABBAS
Yayın Kurulu Sekreteri	Arş. Gör. İbrahim APAK

DANIŞMA KURULU

- Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI .... Ankara Üniversitesi SBF
Prof. Dr. Ali ÇAĞLAR .... Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Metin Kamil ERCAN .... Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Kürşat GÜLEŞ .... Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa GÜNEŞ .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. A. Argun KARACABEY .... Ankara Üniversitesi SBF
Prof. Dr. Mehmet Baha KARAN .... Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Özlem ÖZKANLI .... Ankara Üniversitesi SBF
Prof. Dr. Halil SARIARSLAN .... Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Elif SONSUZUOĞLU .... İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Zekai ŞEN .... İstanbul Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut TEKİN .... Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Erdiñç TELATAR .... Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. İ. Burhan TÜRKŞEN .... TOBB ETÜ
Prof. Dr. Yalçın KARATEPE .... Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Süleyman YÜKÇÜ .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Bahar YAŞIN .... İstanbul Üniversitesi

Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi yılda iki defa yayınlanan hakemli bir dergidir. Dergi, hem çevrimiçi hem de basılı olarak yayınlanmaktadır. Dergide yayınlanmak üzere gönderilen makaleler yayınlansın veya yayınlanmasın geri gönderilmez. Dergide yayınlanan makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazar(lar)ına aittir.

Yazışma Adresi :Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergi Yayın Kurulu Başkanlığı, E-90 Karayolu Üzeri, 68100 Kampus AKSARAY
Telefon : +90 382 288 2401, +90 382 288 2422
E-Posta Adresi : iibfdergi@aksaray.edu.tr
Genel Ağ Adresi: <http://iibfdergi.aksaray.edu.tr>
ISSN : 1308-7525

İNDEKSLENDİĞİMİZ VERİ TABANLARI

					
Directory of Open Access Journals	Open Archives Initiative	Akademia Sosyal Bilimler İndeksi	Google Scholar Index	Advanced Science Index	Open Academic Journals Index

HAKEM LİSTESİ

- Prof. Dr. Ramazan AKTAŞ .... TOBB ETÜ
Prof. Dr. İbrahim BAKIRTAŞ .... Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Feyzullah EROĞLU .... Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Adem KALÇA .... Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Sabahat BAYRAK KÖK .... Pamukkale Üniversitesi
Prof. Dr. Seha SELEK .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU .... Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU .... Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Berna TANER .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Öcal USTA .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Şenay ÜÇDOĞRUK .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Nurel ÜNER .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf ŞAHİN .... Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Himmət KARADAL .... Aksaray Üniversitesi
Prof. Dr. Erol KUTLU .... Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Habib YILDIZ .... Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Nezih VARGAN .... Anadolu Üniversitesi
Prof. Dr. Zeki DOĞAN .... Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Yücel ACAR .... Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail AKBAL .... Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Eyup AKIN .... Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Bünyamin AKDEMİR .... İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. G. Cenk AKKAYA .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Bülent BAYRAM .... Kırklareli Üniversitesi
Doç. Dr. Bilge Kağan ÖZDEMİR .... Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Orhan ÇELİK .... Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Tuncay ÇELİK .... Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Yavuz DEMİREL .... Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Haluk DUMAN .... Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Kadir GÜRDAL .... Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Hilal ONUR İNCE .... Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Hüseyin KALYONCU .... Melikşah Üniversitesi
Doç. Dr. Kamer KASIM .... İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim KAYA .... Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Doç. Dr. İzzet KILINÇ .... Düzce Üniversitesi
Doç. Dr. İpek Deveci KOCAKOÇ .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. F. Akın KOÇAK .... Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Mehmet MARANGOZ .... Mutlu Sıtkı Koçman Üniversitesi
Doç. Dr. Nagihan OKTAYER .... İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Alper ÖZER .... Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Fırat PURTAŞ .... Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Güven SAYILGAN .... Ankara Üniversitesi SBF
Doç. Dr. Zeliha SEÇKİN .... Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Erşan SEVER .... Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Türker SUSMUŞ .... Ege Üniversitesi
Doç. Dr. Vahap TECİM .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Fatma TEKTÜFEKÇİ .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail AKBAL .... Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Aydın ULUCAN .... Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Korhan KARACAOĞLU .... Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi
Doç. Dr. Kaan YARALIOĞLU .... Dokuz Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet DEMİR .... Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Eyyup YARAŞ .... Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Tülay YENİÇERİ .... Aksaray Üniversitesi
Doç. Dr. Latif ÖZTÜRK .... Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. İlhami YÜCEL .... Erzincan Üniversitesi
Doç. Dr. İbrahim DURAK .... Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Zehra BOZBAY .... İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. Hülya BAKIRTAŞ .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Vasif ABİYEY .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hakan ALTIN .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehpare TOKAY ARGAN .... Bilecik Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. H. Bader ARSLAN .... Ankara Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Lütfi ATAY .... Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şenay LEZKİ .... Anadolu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Özlen ÇELEBİ .... Hacettepe Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Özgür ÇINARLI .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. M. Halit YILDIRIM .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. H. Ebru ERDOST ÇOLAK .... Ankara Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail ELAGÖZ .... Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Haluk ERDEM .... Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Emine Fırat .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sibel SELİM ERDOĞAN .... Celal Bayar Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sibel SU ERÖZ .... Kırklareli Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KÜÇÜKKAYA .... Harran Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Leyla İÇERLİ .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Aytekin FIRAT .... Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmail GÖKDENİZ .... Kırıkkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Kenan GÜLLÜ .... Erciyes Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. S. Burak HAŞILOĞLU .... Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Dilek Arzu AKOLAŞ .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Havva KÖK .... Hacettepe Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali Cengiz KÖSEOĞLU .... Karadeniz Teknik Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sinan METE .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdulvahap ÖZCAN .... Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Vesile ÖZÇİFÇİ .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. M. Faruk ÖZÇINAR .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ferah ÖZKÖK .... Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. S. Sami TAN .... Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Kamil UNUR .... Mersin Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mutlu UYGUN .... Aksaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hikmet YAVAŞ .... Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

HEMŞİRELERDE İŞ-AİLE ÇATIŞMASININ FARKLI DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERLE İLİŞKİSİNİN CORRESPONDENCE ANALİZİYLE BELİRLENMESİ.....	1-8
<i>Harun SÖNMEZ, Fikret ER, Halil ERYILMAZ</i>	
2008 KÜRESEL FİNANSAL KRİZİNİN ABD, AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE ÜZERİNE MAKROEKONOMİK ETKİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ.....	9-21
<i>Hakan ACET, Emin EMİN</i>	
TÜRKİYE'DE ÜÇÜZ AÇIK HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA	22-31
<i>Mustafa Çan SAMIRKAŞ, Meryem SAMIRKAŞ</i>	
IMPACT OF LEARNED RESOURCEFULNESS ON THE BURNOUT OF TURKISH CORRECTIONAL OFFICERS	32-41
<i>Aytül Ayşe ÖZDEMİR</i>	
BORSADA İŞLEM GÖREN İŞLETMELERDE MALİ BAŞARISIZLIK TAHMİNİ: ALTMAN MODELİ'NİN BIST UYGULAMASI	42-50
<i>Hülya YILMAZ, Mustafa YILDIRAN</i>	
AVRUPA'NIN HIZLA GELİŞEN EKONOMİSİ: LİTVANYA	51-66
<i>Erol DEMİR</i>	
YAZARLARA NOTLAR	67

Türkiye'de Üçüz Açık Hipotezinin Geçerliliği Üzerine Ampirik Bir Çalışma

Mustafa Can SAMIRKAŞ^a
Mersin Üniversitesi

Meryem SAMIRKAŞ^b
Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Öz

Bu çalışma, ekonominin genel dengesini oluşturan bütçe dengesi, yatırım tasarruf dengesi, cari işlemler dengesinin birbiri ile etkileşimi olarak adlandırılan üçüz açık olgusunu Türkiye açısından incelemeyi amaçlamaktadır. 1975-2014 yıllarını kapsayan bu çalışmada ekonomik dengenin bu üç temel probleminin birbirini etkileyip etkilemediğini, aralarındaki ilişkinin yönünü ve gücünü tespit etmek amacıyla Vektör Otoregresif Modeller (VAR) kullanılmıştır. Uygun VAR modeli seçilmiş, değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve gücü Etki Tepki Fonksiyonlarının tespiti, Varyans Ayrıştırma ve Granger Nedensellik testiyle sınanmıştır. Analiz sonuçlarına göre Türkiye'de üçüz açık problemi tespit edilememiş olsa da cari açığın bütçe açığı ve tasarruf açığının önemli bir belirleyicisi olduğu bununla birlikte tasarruf açığından bütçe açığına doğru nedensel bir ilişki olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Üçüz Açık;Cari Açık; Bütçe Açığı; Tasarruf Açığı; VAR Analizi

---

^a**Sorumlu Yazar:Mustafa Can SAMIRKAŞ**, Öğr. Gör. Dr.,Mersin Üniversitesi, Erdemli MYO, Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, mcsamirkas@gmail.com

^b Meryem SAMIRKAŞ, Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, msamirkas@gmail.com

İktisat politikalarının yöneldiği temel değişkenlerden olan bütçe açığı ve cari işlemler açığı, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan pek çok ülke açısından kronik sorun niteliği taşımaktadır (İyidoğan ve Erkam, 2013:39). Özellikle 1980'li yılların başından itibaren başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bütçe açıklarının önemli büyüklüklere ulaşması ve cari işlemler dengesinde meydana gelen yüksek açıkların bu durumu takip etmesi sonucunda, bütçe açıkları ile cari açıklar arasında bir ilişki olduğunu ileri süren ikiz açıklar hipotezi ortaya çıkmıştır. İkiz açıklar ilişkisine dair tartışmalar Amerika'yı temel almakla birlikte, yaşanan ekonomik krizlere bağlı diğer ülkelerde de kendini göstermiştir (Tang, 2014:2).

Bütçe açıkları ve cari işlemler açığından oluşan ikiz açık hipotezi tartışılırken, özel tasarruf-yatırım dengesi dikkate alınmamıştır. Oysaki makro ekonominin genel dengesi "bütçe dengesi" ile "tasarruf-yatırım dengesi"nin birlikte "cari işlemler dengesine" eşit olmasıyla sağlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak söz konusu genel dengenin iki değişkeni; bütçe dengesi ve cari işlemler dengesi dikkate alınırken, tasarruf-yatırım dengesinin cari işlemler dengesinin oluşumu üzerindeki etkisi ihmal edilmiştir.

Son yıllarda ekonomistler tarafından üzerinde sıkça durulan konulardan bir tanesi de cari açıkların ve bütçe açıklarının temel kaynağının yetersiz yurtiçi tasarruflardan kaynaklandığı olmuştur. İkiz açıkların ortaya çıkışını tasarruf açıklarına bağlayan bu görüş, bahsi geçen üç açığın birbirleriyle ilintili olduğunu ve bunlardan herhangi birisinde meydana gelen bir değişimin diğerlerini de etkileyeceğini vurgulamıştır. Literatürde "üçüz açık hipotezi" olarak adlandırılan bu olgunun ortaya çıkışının nedeni, son yıllarda birçok gelişmiş ülkenin bütçe açıklarının azalmasına karşın cari açıkların artma eğilimi içinde olmasıdır (Akıncı ve Yılmaz, 1997:4).

Çalışmanın amacı 1975-2014 dönemlerini kapsayan veriler yardımıyla Türkiye ekonomisinde üçüz açık olgusunu incelemektir. Bu bağlamda çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmada giriş bölümünü takip eden ikinci bölümde teorik açıdan üçüz açık hipotezi ele alınacaktır. Üçüncü olarak ise bu konuda

yer alan çalışmalara yer verilerek literatür özeti yapılacaktır. Daha sonra ise Türkiye'de bahsi geçen dönemler itibariyle derlenen veriler yorumlanacak ve uygulanacak VAR analizi ve Granger Nedensellik Testi ile iç ve dış denge arasındaki ilişki analiz edilecektir. Son bölümde ise, çalışmanın sonuçları özetlenmiş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Üçüz Açık Hipotezinin Teorik Olarak Açıklanması

Bütçe gelirleri ile giderleri arasında negatif farkı yansıtan bütçe açığının, ihracat ve ithalat değerleri arasında ki farkı yansıtan dış ticaret açığının ve yurt içinde ki tasarruf yatırım farkını yansıtan tasarruf yatırım açığının bir ekonomide aynı dönemde ortaya çıkması üçüz açık olarak adlandırılmaktadır (Şentürk ve Ekşi, 2010:339). Üçüz açık olgusunun kullanılabilmesi için bu dengelerin açık vermesi yeterli olmamakta aynı zamanda birbirlerini etkilemeleri gerekmektedir.

Tasarruf açığı, bütçe açığı ve cari işlemler açığı arasındaki ilişkinin teorik temeli, milli gelir özdeşliği ile elde edilebilir (Akıncı ve Yılmaz, 1997:4; Yıldırım vd., 2010: 101)

$$Y = C + I + G + (X - M) = C + S + T \quad (1)$$

(1) numaralı özdeşlikte Y, milli geliri; C, tüketim harcamalarını; I, yatırım harcamalarını; G, kamu harcamalarını; X, mal ve hizmet ihracatını; M, mal ve hizmet ithalatını; S, tasarrufları ve T ise vergileri ifade etmektedir. Bu özdeşlikte, milli gelir akımına ilaveler ile milli gelir akımından sızıntılar birbirine eşit olacaktır. Dolayısıyla (1) numaralı eşitlik şu şekilde de gösterilebilir:

$$I + G + X = S + T + M \quad (2)$$

Elde edilen (2) numaralı özdeşlik yardımıyla tasarruf açığı, bütçe açığı ve cari işlemler açığı arasındaki ilişkiyi belirlemek mümkündür:

$$(T - G) + (S - I) = (X - M) \quad (3)$$

(3) numaralı özdeşlik, özel kesimin tasarruf ve yatırım dengesi ile kamu kesimi gelir ve gider dengesi toplamının cari dengeye eşit olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, yurtiçi yatırımlara

kıyasla yurtiçi tasarrufların yetersiz kalmasına bağlı olarak ortaya çıkacak olan tasarruf açığı, ikiz açık probleminde eşlik ederek üçüz açıkları oluşturmaktadır.

(3) numaralı denklemin sol tarafındaki iki dengenin toplamı $(T - G) + (S - I)$, bir ülkenin iç ekonomik dengesini, sağ taraftaki denge ise $(X - M)$, dış ekonomik dengesini gösterir. Yani bir ülkenin iç ekonomik dengesi ile dış ekonomik dengesi birbirine eşit olmak zorundadır. $(X - M)$ dengesini de sol tarafa geçirirsek denklem şu şekilde olur (Eğilmez, 2012:271):

$$(T - G) + (S - I) - (X - M) = 0 \quad (4)$$

Bir ekonomideki iç ve dış ekonomik dengeler toplandığında sifıra eşitlendiği görülmektedir. Eğer $S < I$ ise, özel kesim tasarruf açığı veriyor ve yatırımlarını borçlanarak karşılıyor demektir. $T < G$ ise, kamu kesimi gelir açığı ile karşı karşıya ve açığını borçlanarak finanse ediyor demektir. Son olarak $X < M$ ise, ekonomi cari açık veriyor ve finansmanını yurtdışından portföy yatırımları veya yabancı sermaye yatırımlarını çekerek yada borçlanarak karşılıyor demektir. Eğer iç ekonomik dengelerin ikisi de açık veriyor ve cari denge de bunlar kadar açık veriyorsa o zaman üçüz açık söz konusu demektir (Eğilmez, 2012: 271-272).

Literatür

Literatürde bütçe açığı ve cari açık arasında ilişki olduğunu savunan ikiz açık hipotezi birçok çalışmaya konu olmuş ve bunların bazıları İslam (1998), Piersanti (2000), Akbostancı ve Tunç (2002), Salvatore (2006), Baharumshah ve Lau (2007), Mukhtar vd. (2007), Kalou ve Paleologou (2012) Şen vd. (2012), Keynesyen yaklaşımı destekleyen sonuçlar verirken, bazı çalışmalar ise, Winner (1993), Kuştepeli (2001), Kaufmann vd. (2002), Afonso ve Rault (2009), Daly ve Siddiki (2009), ikiz açıklar hipotezine karşıt bir durumu ifade eden Ricardocu Denklik Kuramını desteklemiştir. Kısaca bu yaklaşımları açıklamak gerekirse; Keynes' göre, kamu harcamalarının artması veya vergilerin azalmasıyla meydana gelen bütçe açıkları, toplam talebi arttıracak böylece üretime ve tüketime pozitif bir etkide bulunacaktır. Hane halkının gelir artışı, artan toplam talebin bir kısmının ithalata yönelmesi sebebiyle dış ticaret açığının ortaya

çıkmasına sebep olacaktır. Bu şekilde hareket eden ve beslenen açıklar ikiz açıklar olarak adlandırılmaktadır (Akbostancı ve Tunç, 2002:3). Başka bir ifade ile, genişletici maliye politikası sonucunda bütçe açıklarının ve dış ticaret açığının artması ikiz açığı ortaya çıkarmaktadır.

Keynesyen görüşün aksine Ricardocu yaklaşım, bütçe açıkları ve dış ticaret açıkları arasında bir ilişkinin varlığını reddeder. Ricardocu denklik hipotezi, carî dönemde vergi kesintisi nedeniyle ortaya çıkan bütçe açığının borçlanmayla finanse edilmesi durumunda, gelecekteki vergi yükünün artacağını fark eden ileri görüşlü bireylerin, harcanabilir gelirlerindeki artış sonucu özel harcamaları yerine özel tasarruflarını artıracığını ileri sürmektedir. Dolayısıyla ikiz açıklar hipotezinin aksine; kamu tasarrufundaki azalış, tamamen özel tasarruftaki artışla dengelenmekte, ve böylece ulusal tasarruflar, carî açık ve diğer makro değişkenler bütçe açığındaki artıştan etkilenmemektedir (İyidoğan ve Erkam, 2013:41).

Literatürde yukarıda da ifade edildiği gibi ikiz açık hipotezi ile ilgili birçok çalışmaya yapılmış iken, özel tasarruf açığını da içeren üçüz açık hipotezi ile ilgili çalışmalar sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda kısaca özetlenmektedir.

Dooley vd. (1987), 1960-1984 verilerini kullanarak En Küçük Kareler (EKK) ile tasarruf-yatırım dengesizliğini ve olası sonuçlarını incelemiştir. Tasarruf açıkları sonucunda ortaya cari açığın çıktığını ve bunun içinde tasarrufların arttırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Tasarruf açıkları sebebiyle oluşacak cari açığın azaltılması için, gelişmekte olan ülkelerin bu açığı kredi ve bağışlarla finanse etmesi gerektiğini savunmuşlardır. Eisner (1994), 1972 - 1991 döneminde Amerikan ekonomisini baz alarak yapmış olduğu çalışmasında üçüz açık olgusunun ele alınma döneminde Amerikan ekonomisi için geçerli olduğunu belirtmiştir. Döviz kurlarında meydana gelen düşüş ve dış ticaret açıklarının nedenini artan kamu harcamaları dolayısıyla ortaya çıkan bütçe açıklarıdır. Kamu harcamalarında meydana gelecek bir azalma sonucunda kamusal tasarrufların artacağını ve böylece bütçe açıklarının daralacağını belirtmiştir.

Domenech vd. (1997), 18 OECD ülkesini ele alarak VAR analizi yöntemiyle çalışma yapmıştır. Analizde uygulanan kalıcı tasarruf şoklarının bütçe dengesi üzerinde kalıcı bir etki yaratmadığı sonucuna varılmıştır. Geleneksel görüşün aksine Ricardocu Eşdeğerlik Hipotezi'nin geçerli olduğu belirtilmiş ve bu bağlamda üçüz açığın ilgili ülkelerde geçerli olmadığı ifade edilmiştir. Amerikan ekonomisi için Pradhan ve Upadhyaya (2001) tarafından yapılan çalışmada, 1967-1996 dönemi ele alınmış ve bu dönemde bütçe açıklarının ulusal tasarrufları azalttığı sonucuna varılarak üçüz açık hipotezinin geçerliliği test edilmiştir.

Kuijs (2006), Çin ekonomisi ele alarak yaptığı çalışma farklı bir boyutta incelenmiştir. 1980 – 2005 dönemi için tasarruf-yatırım dengesinde meydana gelen değişimlerin ekonomi üzerindeki etkilerini zaman serisi analizleri kapsamında inceleyen çalışmada artan tasarruf oranlarının bütçe ve buna bağlı olarak cari işlem bilançosu fazlalarına neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, Çin ekonomisi için yapılan çalışmada, üçüz açıklar hipotezinin tam tersi olarak "üçüz fazla" ortaya çıkmıştır. Son olarak Tang (2014) çalışmasında 1960(Q1)-2013(Q1) dönemini ele alarak Amerikan ekonomisinde üçüz açık hipotezini test etmiştir. Buna göre; uzun dönemde bütçe açığı, ticaret açığı ve finans açıklarının var oluşu ve bunların birlikte hareket ettiğini ifade ederek Amerikan ekonomisi için üçüz açık hipotezinin geçerli olduğunu vurgulamıştır.

Türkiye'de ise üçüz açık hipotezi ilgili çalışmalar incelendiğinde; üçüz açık hipotezinin geçerliliğini sınır testi ile Türkiye için sınanan, Akıncı ve Yılmaz (1997) 1975-2000 yılı verilerini kullanmışlardır. Çalışmanın sonucunda tasarruf açıkları ile bütçe açıklarının cari açıklar üzerinde kısa ve uzun dönemde pozitif etkiye sahip olduğu ifade edilmiştir. Diğer bir ifade ile çalışmada Türkiye için üçüz açık hipotezinin geçerliliği ispatlanmaktadır.

Sürekcı (2011), 1987:1– 2007:3 dönemine ait çeyrek yıllık verilerle VAR analizi kapsamında üçüz açık hipotezinin geçerliliğini tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmanın bulguları, kamu açıkları ile cari açıklar arasında bir nedensellik ilişkisinin varlığını ortaya koymuş, ancak tasarruf-yatırım oranı ile cari açık

arasında böyle bir ilişki tespit edilememiştir. Çalışma sonuçlarına göre ele alınan dönemde Türkiye'de ikiz açık geçerli iken üçüz açık hipotezinin geçerli değildir.

Tülümce (2013), çalışmasında, Türkiye'de 1984-2010 dönem aralığında üçüz açığın varlığını VAR yöntemi ile test etmiştir. Çalışmanın bulguları, cari açıkla tasarruf yatırım açıkları arasında ilişkinin olduğunu ancak üçüz açık hipotezinin Türkiye için geçerli olmadığını göstermektedir. İnce (2013), 1975-2010 dönemi ele alan çalışmasında üçüz açık kavramını oluşturan değişkenlerin uzun dönemde birlikte hareket etmediği yani üçüz açık hipotezinin geçerli olmadığı sonucuna ulaşırken yapılan nedensellik testi sonuçlarında, dış ticaret açığından, tasarruf yatırım açığına; dış ticaret açığından bütçe açığına ve tasarruf yatırım açığından bütçe açığına doğru nedensellik tespit edilmiştir.

Son olarak, Güder (2013), çalışmasında, üçüz açığın varlığı ve üçüz açığı oluşturan bileşenlerin (bütçe dengesi, cari işlemler dengesi ve özel tasarruf-yatırım dengesi) ekonomik büyüme üzerine etkisini ortaya koymaya çalışmıştır. 1980-2012 dönemi verileri ile gerçekleştirilen zaman serisi analizinde elde edilen sonuçlara göre; bütçe açığının hem kısa hem de uzun dönemde özel tasarruf açığını etkilediği ve özel tasarruf açığının özellikle kısa dönemde cari açık üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre ele alınan dönemde Türkiye'de üçüz açık sorunu mevcuttur. Aynı dönem için üçüz açık bileşenlerinden bütçe açığının kısa dönemde büyümeyi olumlu, uzun dönemde ise olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Özel tasarruf-yatırım açığının ekonomik büyümeyi negatif etkilediği, cari açığın ise ekonomik büyüme ile pozitif yönde hareket ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Veri Seti Ve Ampirik Analiz

Bu çalışmada üçüz açık hipotezinin öğelerini oluşturan cari açık, bütçe açığı ve tasarruf açığı analiz edilmiştir. Veriler literatürde yaygın kullanıma uygun olarak GSYİH'ya oran olarak kullanılmıştır. 1975-2014 dönemi yıllık veriler kullanılarak analiz yapılmıştır. Veriler Kalkınma Bakanlığı, TÜİK ve TCMB'nin resmi internet sitelerinden elde edilerek derlenmiştir.

Çalışmada üçüz açık hipotezi VAR (Vektör Otoregresif) modeliyle sınanmıştır.

VAR modelleri, yapısal modele herhangi bir kısıtlama getirmeksizin dinamik ilişkileri verilebildiği için zaman serileri açısından sıklıkla tercih edilmektedir. Model, herhangi bir iktisat teorisinden yola çıkarak, değişkenlerin içsel-dışsal ayrımını gerektirmediği için, bu yönüyle eş anlı denklem sistemlerinden ayrılmaktadır. Ayrıca VAR modellerinde bağımlı değişkenlerin gecikmeli değerlerinin yer alması, geleceğe yönelik güçlü tahminlerin yapılmasını da mümkün kılmaktadır (Mucuk, Alptekin, 2008:162).

2007:57). VAR modelleri de durağan seriler için kullanılan modellerdir. Bu bağlamda öncelikle ele alınan serilerin durağan olup olmadığı test edilmiştir.

Bir zaman serisinin ortalaması, varyansı ve kovaryansı zaman boyunca sabit kalıyorsa durağan bir seri olarak nitelendirilmektedir. Durağan olmayan zaman

serileriyle yapılan analizlerde sahte regresyon sorunu ortaya çıkmaktadır. Literatürde serilerin durağanlığının sınanmasında ADF (Geliştirilmiş Dickey ve Fuller) ve PP (Philips ve Peron) birimkök testlerinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Çalışmaya konu olan Cari Açık, Bütçe Açığı ve

Tablo 1. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzye/ Birinci Fark	Augmented Dickey-Fuller (ADF) test istatistiği				Sonuç
		Sabit	Olasılık	Trend ve Sabit	Olasılık	
Cari Açık (CA)	Düzye	-3.011841	0.0425**	-3.484994	0.0551***	I(0)
	-	-	-	-	-	-
Bütçe Açığı (BA)	Düzye	-2.099688	0.2459	-1.917557	0.6264	I(1)
	Birinci Fark	-6.124411	0.0000*	-6.136805	0.0001*	I(0)
Tasarruf Açığı (TA)	Düzye	-2.320980	0.1707	-2.615663	0.2759	I(1)
	Birinci Fark	-8.070484	0.0000*	-7.956953	0.0000*	I(0)

Not: Shwarz Bilgi Ölçütü (SIC)'ne göre maksimum gecikme uzunluğu 9 olarak alınmıştır ve *%1, ** %5, ***%10 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı göstermektedir.

Ekonometrik metodolojide öncelikle yanlış sonuçlara ya da sahte regresyona yol açmayan en uygun ekonometrik tekniği belirlemek amacıyla kullanılan zaman serilerinin durağan veya durağan olmama özelliğinin incelenmesi gerekmektedir (Şahbaz,

Tasarruf Açığı serileri hem ADF hem de PP birimkök testleri ile sınanmış ve test çıktıları Tablo 1 ve Tablo 2'te sunulmuştur.

ADF Birim kök test sonuçlarına göre cari açık serisi düzeyde durağanken, bütçe açığı ve tasarruf açığının birinci farklarının durağan olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. PP Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	Düzye/ Birinci Fark	Philips-Peron(PP) test istatistiği				Sonuç
		Sabit	Olasılık	Trend ve Sabit	Olasılık	
Cari Açık (CA)	Düzye	-3.066337	0.0376**	-3.490933	0.0544***	I(0)
	-	-	-	-	-	-
Bütçe Açığı (BA)	Düzye	-2.236719	0.1972	-2.075305	0.5429	I(1)
	Birinci Fark	-6.124411	0.0000*	-6.136805	0.0001*	I(0)
Tasarruf Açığı (TA)	Düzye	-2.355863	0.1605	-2.602373	0.2815	I(1)
	Birinci Fark	-8.128112	0.0000*	-8.014677	0.0000*	I(0)

Not: Shwarz Bilgi Ölçütü (SIC)'ne göre maksimum gecikme uzunluğu 9 olarak alınmıştır ve *%1, ** %5, ***%10 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlılığı göstermektedir.

PP birim kök testinin sonuçları da ADF birim kök testinin sonuçlarına paralel çıkmış olup, PP birim kök

test testine göre de cari açık serisi düzeyde durağanken, Bütçe Açığı ve Tasarruf Açığının birinci farklarının durağan olduğu tespit edilmiştir.

VAR modelleri serilerin durağan olduğunu varsaymaktadır. Bu nedenle durağan olmayan seriler farkları alınarak durağan hale getirilmiştir. VAR modellerinin diğer önemli bir özelliği ise modelin kullanılacak değişkenlerin gecikme uzunluklarına duyarlı olmasıdır. VAR modellerinde uygun gecikme uzunluğunu belirlemek için LR (Log Likelihood), Son Öngörü Hatası (Final Prediction Error (FPE)), Akaike Bilgi Ölçütü (Akaike Information Criteria (AIC)), Schwarz Bilgi Ölçütü (Schwarz Information Criteria (SIC)) ve Hannan-Quinn Bilgi Ölçütü (Hannan-Quinn Information Criteria (HQ)) ölçütleri kullanılmaktadır (Şahbaz, 2007:48). Model veri sayısı dikkate alınarak 5. gecikmeye göre sınanmış olup, uygun gecikme

uzunluğunu tespit etmek için kullanılan VAR modeli çıktıları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Uygun Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

VAR Gecikme Uzunluğu Seçim Kriteri						
Gecikme	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-71.17447	NA	0.015758	4.363204	4.497883	4.409134
1	-53.04524	31.99276*	0.009241*	3.826191*	4.364906*	4.009908*
2	-45.87985	11.38034	0.010445	3.934109	4.876861	4.255614
3	-38.77896	10.02478	0.012105	4.045821	5.392610	4.505114
4	-30.30283	10.47051	0.013377	4.076637	5.827462	4.673719
5	-26.67213	3.844269	0.020656	4.392478	6.547340	5.127348

Tablo 3'te LR, FPE, AIC, SC ve HQ bilgi kriterleri uygun gecikme uzunluğunu 1 olarak göstermiştir. Bu nedenle uygulanacak VAR modeli için uygun gecikme uzunluğu 1 olarak kabul edilmiştir.

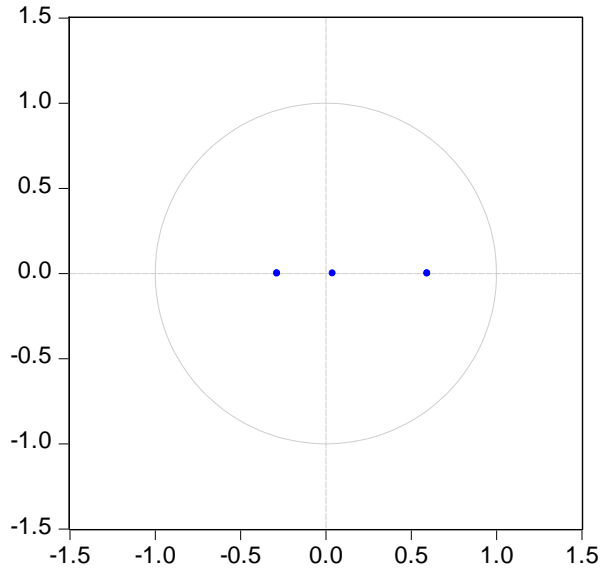
Tablo 4. VAR Modeli Denklem Sonuçları

	Denklem 1	Denklem 2	Denklem 3
	Cari Açık	Bütçe Açığı	Tasarruf Açığı
Cari Açık(-1)	0.599101 (0.15440) [3.88010]	7.077973 (12.6237) [0.56069]	-15.93207 (17.8323) [-0.89344]
Bütçe Açığı(-1)	-0.001009 (0.00207) [-0.48644]	-0.005233 (0.16961) [-0.03085]	-0.019446 (0.23959) [-0.08116]
Tasarruf Açığı(-1)	-0.000828 (0.00150) [-0.55114]	-0.223491 (0.12282) [-1.81968]	-0.240071 (0.17349) [-1.38375]
C	-0.011104 (0.00545) [-2.03629]	0.120015 (0.44582) [0.26920]	-0.667312 (0.62977) [-1.05962]
R-Kare	0.349060	0.089222	0.106956
Düzeltilmiş R-Kare	0.291624	0.008860	0.028158
Atık Kareler Toplamı	0.018516	123.7696	246.9745
Regresyonun Standart Hatası	0.023337	1.907952	2.695173
F-İstatistiği	6.077393	1.110244	1.357340
Log-olabilirlik	90.98746	-76.35554	-89.48194
Akaike Bilgi Kriteri	-4.578287	4.229239	4.920102
Schwarz Kriteri	-4.405910	4.401616	5.092480
Bağımlı Değişken Ort.	-0.026497	-0.012773	-0.196922
Bağımlı Değişken St. Sp.	0.027727	1.916461	2.733938

Modelin tahmin edilmesinin ardından bu gecikme uzunluğunun hata terimlerinin bilinen varsayımlarını sağlaması ve tahmin edilen modelin durağan bir yapı gösterip göstermediğinin test edilmesi gerekmektedir (Taru,2010:461). Modelin durağan bir yapı gösterip göstermediği AR Karakteristik polinomunu incelenerek tespit edilmeye çalışılmış, VAR modelinin yapısal anlamda bir otokorelasyon ve değişen varyans yoktur varsayımlarını sağlayıp sağlamadığı ise

Otokorelasyon LM ve White Değişen Varyans testleriyle sınanmıştır.

Şekil 1. AR Karakteristik Polinomunun Ters Kökleri

Modelde herhangi bir AR Karakteristik polinomunun ters köklerinin birim çemberin dışında yer almaması kurulan VAR modelinin birim kök içermediğini yani modelin durağan olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. LM Otokorelasyon Testi

Gecikme	LM-İstatistiği	Olasılık
1	9.255134	0.4141
2	10.60081	0.3041
3	12.24843	0.1997

Şekil 2. Etki – Tepki Fonksiyonları

Tahmin edilen VAR modelindeki hata terimlerinin birbirleri ile ilişkili olup olmadıklarını belirlemek amacıyla yapılan LM otokorelasyon testi sonucuna göre serilerin hata terimleri arasında otokorelasyon yoktur şeklinde kurulan hipotezi reddedilememiştir.

Tablo 6. Değişen Varyans Testi

Tablo 5. Değişen Varyans Testi

Ki-Kare	Olasılık
49.58569	0.6452

Değişen Varyans Testinin hipotezi sabit varyansın olduğu (değişen varyans yoktur), alternatif hipotez ise

varyansın sabit olmadığı (değişen varyans vardır) şeklinde kurulmaktadır. Test sonuçlarına göre hipotezi reddedilememiştir. Yani modelde değişen varyans sorunu yoktur.

Yapılan sınamalar neticesinde otokorelasyonun, değişen varyansın olmadığı, durağan olan bir gecikmeli VAR modeli uygun model olarak kabul edilmiştir.

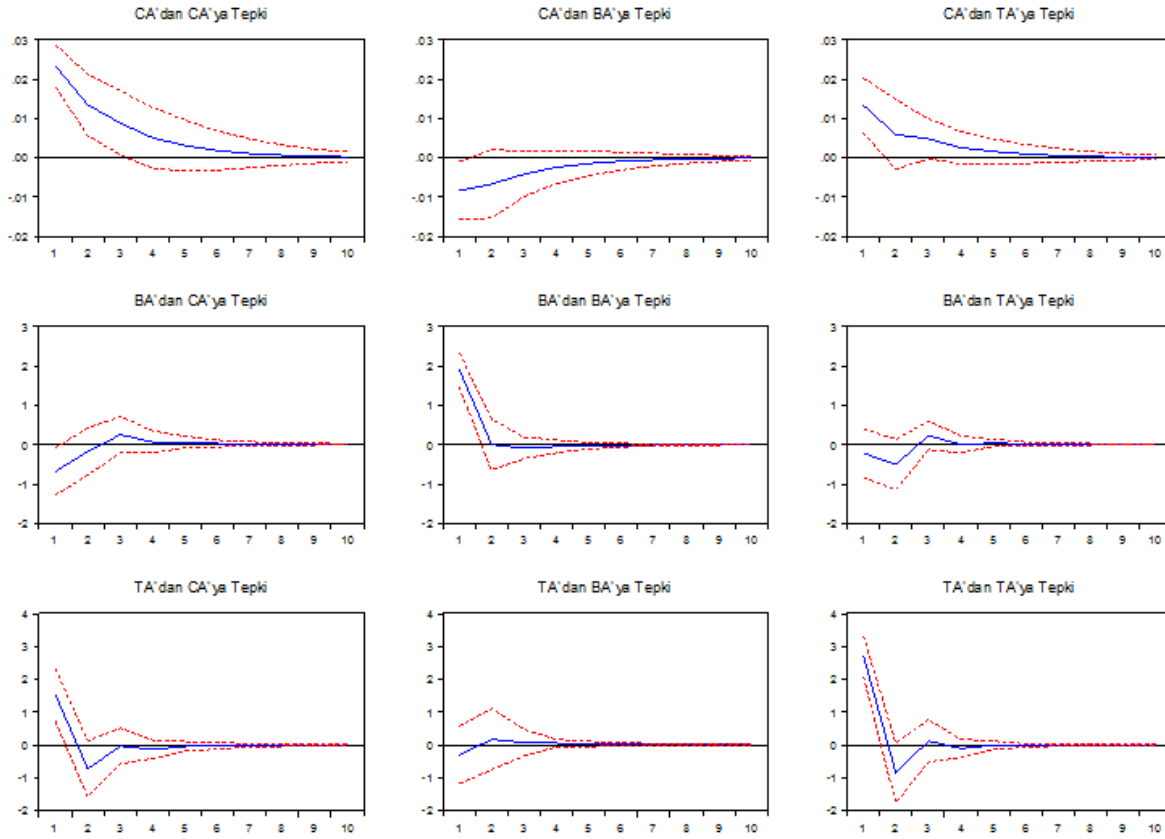
Bir makroekonomik büyüklük üzerinde, herhangi bir değişkenin etkili olup olmadığı, öncelikle nedensellik testleri ile ölçülür. Ardından, etkili değişkenin, politika aracı olarak kullanılabilirliği, etki-tepki fonksiyonlarıyla, etki derecesi ise varyans ayrıştırmalarıyla belirlenmektedir. Bu nedenle kısa dönemde üçüz açık probleminin tespiti amacıyla önce Granger Nedensellik Testi uygulanmıştır.

Tablo 6. Granger Nedensellik Analizi

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	Açıklayıcı Değişken		
	CARİ AÇIK (CA)	BÜTÇE AÇIĞI (BA)	TASARRUF AÇIĞI (TA)
CARİ AÇIK (CA)	-	0.236627 [0.6267]	0.303756 [0.5815]
BÜTÇE AÇIĞI (BA)	0.314371 [0.5750]	-	3.311250 [0.0688]***
TASARRUF AÇIĞI (TA)	0.798237 [0.3716]	0.006587 [0.9353]	-

*** %10 anlam düzeyinde nedensellik olduğunu göstermektedir.

Yukarıdaki tablo sonuçlarına göre %10 anlamlılık düzeyinde sadece tasarruf açığı, bütçe açığının Granger nedenidir. Bunun dışında % 1 ve %5 anlam düzeylerinde söz konusu değişkenler arasında tutarlı kısa dönemli bir Granger nedenselliğinin varlığından bahsetmek mümkün olmamaktadır. Etki-Tepki fonksiyonları Şekil 2'deki grafikler yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Etki tepki fonksiyonlarına göre bütçe açığı ve tasarruf açığında meydana gelen bir standart sapmalılık şok cari açığa etkisini uzun dönemde oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte şekilden de görülebileceği üzere, cari açık değişkeninde meydana gelen bir standart sapmalılık şokun en değerli etkisi yine kendisi üzerinde gerçekleşmektedir.

Cari açık ve tasarruf açığındaki bir standart sapmalılık şok ise bütçe açığını başta negatif yönde etkilemekte ikinci dönemden sonra etkinin yönü pozitif olmaktadır ve bu etkinin kısa süreli olduğunu söylemek mümkündür. Bütçe açığı değişkeninde meydana gelen şokun etkisi ise pozitif olmakta ve ikinci dönemde ortadan kalmaktadır.

Bütçe açığında meydana gelen bir standart sapmalılık şok, tasarruf açığında önemli bir etki yaratmamaktadır. Bununla birlikte tasarruf açığının kendinde ve cari açığa meydana gelen bir standart hatalık şokun tasarruf açığına istikrarlı bir etkisinin olduğunu söylemek mümkün değildir.

Varyans ayrıştırması, bir değişkende ortaya çıkan gelişmeleri modelde kullanılan hangi değişkenin daha çok açıkladığını ifade etmesi bakımından oldukça

dikkate değer bir analiz olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuçlarını şu şekilde yorumlamak mümkündür;

Tablo 7. Cari Açık İçin Varyans Ayrıştırma Sonuçları
Cari Açık İçin Varyans Ayrıştırma Sonuçları

Periyot	Standart Hata	Cari Açık	Bütçe Açığı	Tasarruf Açığı
1	0.023337	100.0000	0.000000	0.000000
2	0.027047	98.99336	0.551001	0.455636
3	0.028464	98.94988	0.635632	0.414491
4	0.028917	98.91211	0.672396	0.415490
5	0.029082	98.90395	0.683182	0.412867
6	0.029140	98.90036	0.687246	0.412396
7	0.029160	98.89922	0.688633	0.412149
8	0.029168	98.89879	0.689134	0.412075
9	0.029170	98.89864	0.689310	0.412047
10	0.029171	98.89859	0.689373	0.412037

Yukarıdaki sonuçlara göre birinci periyotta cari açığındaki değişimin tamamı kendisinden kaynaklanmaktadır. Sonraki periyotlarda da bütçe açığının ve tasarruf açığının, cari açığındaki değişime önemli bir etkileri olmadığı görülmektedir.

Tablo 8. Bütçe Açığı İçin Varyans Ayrıştırma Sonuçları

Bütçe Açığı İçin Varyans Ayrıştırma Sonuçları				
Periyot	Standart Hata	Cari Açık	Bütçe Açığı	Tasarruf Açığı
1	1.907952	12.68184	87.31816	0.000000
2	1.979240	12.54877	81.25131	6.199921
3	1.998908	13.96813	79.66161	6.370265
4	2.000574	14.06381	79.53905	6.397140
5	2.001677	14.15664	79.45219	6.391177
6	2.001949	14.17879	79.43127	6.389940
7	2.002063	14.18841	79.42238	6.389213
8	2.002100	14.19152	79.41948	6.388993
9	2.002114	14.19268	79.41841	6.388907
10	2.002119	14.19308	79.41804	6.388878

Birinci periyotta bütçe açığındaki değişime tasarruf açığının bir etkisi olmazken, bütçe açığındaki bir birimlik değişimin yaklaşık %87,32'sinin kendisinden kaynaklı olduğu %12,68'ine ise cari açığın sebep olduğu görülmektedir. İkinci periyottan itibaren bütçe açığındaki değişimlerde cari açığın ve tasarruf açığının etkisinin arttığı görülmektedir.

Tablo 9. Tasarruf Açığı İçin Varyans Ayrıştırma Sonuçları

Tasarruf Açığı İçin Varyans Ayrıştırma Sonuçları				
Periyot	Standart Hata	Cari Açık	Bütçe Açığı	Tasarruf Açığı
1	2.695173	32.18670	0.872899	66.94040
2	2.842507	35.45396	0.896738	63.64930
3	2.848116	35.33038	0.932006	63.73761
4	2.851666	35.47211	0.929816	63.59808
5	2.852147	35.48952	0.930875	63.57961
6	2.852409	35.50112	0.930887	63.56800
7	2.852483	35.50431	0.930948	63.56474
8	2.852512	35.50560	0.930960	63.56344
9	2.852522	35.50603	0.930966	63.56300
10	2.852526	35.50619	0.930967	63.56284

Birinci periyotta tasarruf açığındaki değişime bütçe açığının önemli bir etkisi olmazken, tasarruf açığındaki bir birimlik değişimin yaklaşık %66,94'ünün kendisinden kaynaklı olduğu, %32,17'sine ise cari açığın sebep olduğu görülmektedir. İkinci periyottan itibaren Tasarruf açığındaki değişimlerde cari açığın etkisinin arttığı görülmektedir.

Tartışma

2000'li yıllardan itibaren Türkiye için önemli bir risk faktörü olan cari açık sorunuyla birlikte, ekonomik dengenin diğer oyuncularını olan bütçe açığı ve tasarruf açığının birbiriyle olan ilişkisinin ortaya konulması ekonomi literatüründe üzerinde çalışılan bir konu haline gelmiştir. Cari açığın kronikleşen bir sorun

olarak kendini göstermeye başlaması, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki tasarruf yetersizliği ve bütçe açıkları ekonominin genel dengesini bozmaktadır. Ekonomik dengenin bu üç temel probleminin birbirini etkileyip etkilemediğini, aralarındaki ilişkinin yönünü ve gücünü tespit etmek amacıyla Vektör Otoregresif Modeller (VAR) kullanılmıştır. Uygun VAR modeli seçilmiş, değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve gücü Etki Tepki Fonksiyonlarının tespiti, Varyans Ayrıştırma ve Granger Nedensellik testiyle sınanmıştır.

Analizler neticesinde; cari açık değişkeninde meydana gelen bir standart sapmalılık şokun en değerli etkisinin yine kendisi üzerinde gerçekleştiği, bütçe açığı ve tasarruf açığında meydana gelen bir standart sapmalılık şokun da cari açık üzerinde etkisini uzun dönemde oldukça düşük düzeyde gösterdiği tespit edilmiştir. Yani üç değişkenli VAR bir gecikmeli var modelinde cari açıktaki değişimin önemli bir kısmının kendisinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bütçe Açığındaki bir birimlik değişimin sebebinin önem sırasına göre sıralamak gerekirse bütçe açıklarının kendisi, cari açık ve tasarruf açığı şeklinde sıralamak mümkündür. Tasarruf açığındaki bir birimlik değişimde ise kendisinden sonra cari açığın önemli bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda her ne kadar cari açıktaki meydana gelen değişimlerde bütçe açığı ve tasarruf açığının istatistiki olarak önemli bir etkisi bulunmasa da, cari açığın bu iki değişken için de belirleyici bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

2001 yılı krizlerinden sonra yapılan reformlarla birlikte Türkiye ekonomisi için istikrarlı ve yüksek büyüme hedefleri ortaya konmasına rağmen özellikle krizden sonra Türkiye'de tasarruflar azalmaya başlamış ve tasarruf açıkları önemli noktalara ulaşmıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkeler için değerlendirildiğinde hızlı büyümenin en temel kaynağı olan tasarrufların yetersiz kalması, ülke ekonomilerini büyümenin finansmanı dış tasarruflardan sağlamaya yöneltmiştir. Artan borçlanma gerekliliği ülke ekonomisini dış tasarruflara bağlı kılarken, ülke bütçesinin de önemli bir kısmının faiz ödemeleri gibi verimli olmayan bir alana aktarılmasına neden olmuştur. Nitekim yapılan analizlerin sonucu da bu durumu destekler nitelikte

olup, tasarruf açığının, bütçe açığının nedeni olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynakça

Afonso, A. ve Rault, C. (2009). "Budgetary and External Imbalances Relationship: A Panel Data Diagnostic", Cesifo Working Paper No: 2559, pp.1-38.

Akbostancı, E ve Tunç G. İ. (2002), "Turkish Twin Deficit: An Error Correction Model of Trade Balance", Middle East Technical University, ERC Working Papers, No: 01/06, pp. 1-17.

Akıncı, M. ve Yılmaz, Ö. (1997). "Türkiye Ekonomisinde Üçüz Açık Hipotezinin Geçerliliği: Sınır Testi Yaklaşımı", İMKB Dergisi, 13(50), 1-27.

Baharumshah, A.Z. and Lau, E. (2007), "Dynamics of Fiscal and Current Account Deficits in Thailand: An Empirical Investigation", Journal of Economic Studies, 34, pp. 454-475.

Daly, V. ve Siddiki, J.U. (2009). "The Twin Deficits in OECD Countries: Cointegration Analysis with Regime Shifts", Applied Economic Letters, 16(11), pp.1155-1164.

Doménecha, R., Taguasb. D. and Varelab, J. "The Effects of Budget Deficits on National Saving in the OECD". (1997), pp.1-19 <http://iei.uv.es/~rdomenec/saving.pdf> (Erişim Tarihi: 25/03/2014).

Dooley, M.P., Frankel, J.A. and Mathieson, D. (1987). "International Capital Mobility in Developing Countries vs. Industrial Countries: What do Saving-Investment Correlations Tell Us?" NBER Working Papers, 2043, National Bureau of Economic Research, Inc., pp.503-530.

Eğilmez, M. (2012). Makro Ekonomi-Türkiye'den Örneklerle, 4.Basım, İstanbul:Remzi Kitabevi.

Eisner, R.(1994). "National Saving and Budget Deficits", The Review of Economics and Statistics, Vol.7, No:1, pp.181-186.

Güder, F.(2013). Üçüz Açık Sorunu ve Üçüz Açık Bileşenlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı,Çanakkale.

<http://www.kalkinma.gov.tr/>

<http://www.tcmb.gov.tr/>

<http://www.tuik.gov.tr/>

Islam, M.F. (1998). "Brazil's Twin Deficits: An Empirical Examination", Atlantic Economic Journal, 26(2), 121-128.

İnce, T. (2013). Türkiye'de Üçüz Açıkların Ampirik Bir Analizi:1975-2010 Dönemi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı,Sakaya.

İyidoğan, P.V. ve Erkam, S. (2013), "İkiz Açıklar Hipotezi Türkiye İçin Ampirik Bir İnceleme (1987-2005)", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 15, ss. 39-48.

Kalou, S. and Paleologou, S.M. (2012). "The Twin Deficits Hypothesis: Revisiting an EMU Country", Journal of Modeling, 34, pp.230-241.

Kaufmann, S., Scharler, J. and Winckler, G. (2002), "The Austrian Current Account Deficit: Driven by Twin Deficits or by Intertemporal Expenditure Allocation", Empirical Economics, 27,pp. 529-542.

Kuijs, L., "How Will China's Saving-Investment Balance Evolve?", World Bank Policy Research Working Paper, No: 3958, 2006, pp. 1-32.

Kuştepel, Y.R. (2001). "An Empirical Investigation of the Feldstein Chain for Turkey", DEÜ İşletme Fakültesi Dergisi, 2(1), pp.99-108.

Mucuk, M., Alptekin, V. (2008) " Türkiye'de Vergi ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Var Analizi (1975 - 2006)"Maliye Dergisi, s. 155, ss.159-174.

Mukhtar, T., Zakaria, M. and Ahmed, M. (2007), "An Empirical Investigation for the Twin Deficits Hypothesis in Pakistan", Journal of Economic Cooperation, 28(4), pp. 63-80.

Piersanti, G. (2000). "Current Account Dynamics and Expected Future Budget Deficits: Some International Evidence", Journal of International Money and Finance, 19, pp. 255-271.

Pradhan G. and Upadhyaya K.P. "The Impact of budget deficits on national saving in the USA", Applied Economics, Vol.33(13), 2001, pp.1745-1750.

Salvatore, D. (2006), "Twin Deficits in the G-7 Countries and Global Structural Imbalances", Journal of Policy Modeling, 28(6), pp.701-712.

Sürekcı, D.(2011). "Türkiye'de Üçüz Açıklar Olgusunun Analizi: Dinamik Bir Yaklaşım", Yönetim ve Ekonomi, Cilt: 18, Sayı: 1, ss. 51-69.

Şahbaz, Ü., (2007) "Zaman Serilerinde Nedensellik Analizi (Türkiye'de Ekonomik Büyüme Ve Turizm Gelirleri Arasındaki İlişkinin Nedensellik Analizi)" (Basılmamış YL Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir).

Şen, A., Sencer, C., Şentürk, M. ve Akbaş, Y. E. (2012), "Empiric Findings on Triplet Deficits Hypothesis: The Case of Turkey" <http://www.econmodels.com/upload7282/efd6da0fd4f4c708761ee01d4e249231.doc>(Erişim Tarihi: 05/03/2014).

Şentürk, M. ve Ekşi, I. H. (2010). "Üçüz Açıklar ve Finansal Krizler: Türkiye Deneyimi", Halil Seyidoğlu'na Armağan Finansal Kriz Yazıları, Ankara:Nobel Yayınları.

Tang, T.C. (2014), Fiscal Deficit, Trade Deficit, and Financial Account Deficit: Triple deficits Hypothesis with the U.S. Experience, Department of Economics, Discussion Paper 06/14, Monash University, pp.1-13.

Tarı, R. (2010). Ekonometri. 6. Cilt. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Tülümce, S.Y. (2013), "Türkiye'de Üçüz Açığın Ampirik Analizi (1984-2010)", Maliye Dergisi, Sayı 165, Temmuz-Aralık 2013, ss.97-114.

Winner, L.E. (1993), "The Relationship of the Current Account Balance and the Budget Balance", The American Economist, 37(2),pp.78-84.

Yıldırım, K., Karaman, D. ve Taşdemir, M. (2010). Makro Ekonomi: Seçkin Yayıncılık.